Så arbetar vi med ART

– vägledning för implementering av ART-programmet inom SiS

Statens institutions styrelse SiS

Innehåll

ART – Aggression Replacement Training 3

SiS målgrupp 5

”What works?” 6

Vad krävs för att ett behandlingsprogram ska fungera? 7

Implementering – ”The forgotten issue” 9

Instruktörsutbildning i ART 11

Utbildning till ART Master Trainer 13

Referenslista 15

Bilagor (verktyg)

1: Checklista för ART-lektion i interpersonell färdighetsträning 16

2: Checklista för ART-lektion i ilskekontroll 18

3: Checklista för ART-lektion i moralträning 20

4: Plan för implementering av ART 22

5: Instrument för bedömning av förutsättningar att bedriva ART 26

6: Examinationsbedömning av ART-instruktör i social färdighetsträning 32

7: Arbetsbeskrivning för ART Master Trainer (AMT) 35

8: Att utvärdera ART-program (färdighet 51) 36

Vägledningen är framtagen av Bengt Daleflod, leg. psykolog och ansvarig för ART-projektet inom SiS.

Vid frågor om materialet, kontakta Bengt Daleflod, telefon: 018-50 14 97,
e-post: bengt.daleflod@stat-inst.se.

ART – Aggression Replacement Training

ART är en multimodal metod som utvecklades under 1980-talet, ursprungligen framtaget som en kurs i aggressionshantering för utagerande ungdomar och barn. ART-programmets upphovsman, den nu bortgångne Arnold Goldstein, var professor och förestod The Center for Research on Aggression vid Syracuse University, USA.

ART består av tre fristående men kompletterande metoder:

Interpersonell färdighetsträning. I kursen ingår 50 sociala färdigheter som övas i rollspel. Fristående kan träning av sociala färdigheter pågå allt från några gånger till kontinuerligt under längre perioder. I färdighetsträningen kan man gradvis öka svårighetsgraden och träna på mer komplexa situationer

Ilskekontrollträning (IKT). Målet är att stegvis lära ut en sekvens av beteenden för ökad självkontroll.Träningen är upplagd som en kurs och löper över tio sessioner. Ilskekontrolltekniker tränas och tillämpas i kombination med sociala färdigheter i verklighetsnära rollspel.

Moraliskt resonerande. Målet är att höja nivån på det moraliska resonerandet för att fatta mer ansvarsfulla beslut. Träningen baseras på gruppdiskussioner av moraliska dilemman och bör även innehålla inslag av rollspel och hemuppgifter. Träningen kan kompletteras med värderingsövningar, dilemmakort och övningar i empati och problemlösning

Programmet bör pågå i minst tio veckor och består då av trettio strukturerade lektioner, tio för varje komponent. Idealt ges en session av varje komponent en gång i veckan. Det finns även andra upplägg som t. ex. hela ART-dagar. Längden på programmet kan variera och mottot ”ju mer desto bättre” gäller. Sessionerna måste hålla hög kvalitet, följa procedurerna i manualen och utföras av välutbildade tränare.

Det finns några undantag när man inte ger hela ART programmet, t.ex. vid korta placeringar. På akut- och utredningsavdelningar erbjuds ofta social färdighetsträning och utifrån behov även ilskekontrollträning. IKT ges heller inte till alla utan ska erbjudas utifrån en individuell behovsanalys.

Beteenden är i huvudsak inlärda

Utgångspunkten i ART är att våra beteenden, inklusive aggressivitet, i huvudsak är inlärda beteenden som modellerats, formats och förstärkts under många år. Antisociala individer har en beteenderepertoar som skapar stora problem både för dem själva och omgivningen. Den aggressive saknar som regel sociala färdigheter som är nödvändiga för att fungera i sociala sammanhang.

Syftet med ART är att ersätta antisocialt tänkande, kriminella värderingar, bristande impulskontroll och kriminellt beteende med prosociala alternativ.

ART – en KBT-metod

ART utgår från social inlärningsteori och KBT (kognitiv beteendeterapi). KBT-baserade metoder och program är det angreppssätt som forskningen visat fungerar bäst i dessa sammanhang. ART är i dagsläget ännu inte att betrakta som ett evidensbaserat program, men den ackumulerade forskningen indikerar att ART är ett lovande angreppssätt för SiS målgrupp. De tre metoderna som utgör ART har alla var för sig gott empiriskt stöd.

ART har stor spridning och används i många länder världen över. I Sverige är det ett av de mest spridda programmen och bedrivs inom hela behandlingsfältet – från öppenvård och skola till behandlingshem, SiS institutioner och kriminalvård.

ART introducerades i Sverige 1996 på Sundbo ungdomshem. Sundbo var i färd med att utveckla ett program som byggde på rekommendationer från forskningen. En av huvudmetoderna, bland flera andra KBT-strategier, som infördes var ART. Introduktionen av ART skedde i nära samarbete med upphovsmannen Arnold Goldstein, som var vetenskaplig handledare för projektet. ART återfinns idag, 2010, i varierad utsträckning på 23 av SiS institutioner.

ART kan med fördel kombineras och kompletteras med andra insatser som föräldraträning, skolundervisning, kurser från Prepareprogrammet*, drogbehandling och återfallsprevention, behandling av ångeststörningar, depression med mera.

Kompletterande komponenter

För att ART-programmet ska vara fullständigt bör följande komponenter ingå:

Förstärkningssystem. Ett system för att systematiskt förstärka önskvärda beteenden, det vill säga någon form av teckenekonomi. Detta gäller både under lektionerna (t.ex. överenskomna regler och konsekvenser) men också i levnadsmiljön utanför lektionerna, helst på en daglig basis.

Strategier för att öka generaliseringen. Principer för generalisering och vidmakthållande i den naturliga miljön måste tillämpas. Strategierna finns angivna i ART-boken (Goldstein, 2000). Man måste t. ex. vara ytterligt noga med hemuppgifter samt involvera och utbilda "överföringstränare" (föräldrar, familjemedlemmar, lärare, personal, kamrater, etc.)

Individuell behandlingsplan. Innan man startar ART-träningen ska man göra en individuell kartläggning av problem, brister och resurser (beteendeanalys). Färdighetsbrister, problembeteenden och tillgångar måste beskrivas genom checklistor, intervjuer, observationer och utvärderingsinstrument.

Individuella mål. Mål som ska nås i programmet ska formuleras tillsammans med den unge. I förberedande samtal ska programmet beskrivas och diskuteras, så även dess syften och procedurer samt hur det passar in i klientens livssituation. Den unges motivation att delta bör vara så hög som möjligt om man vill nå positiva resultat.

* Prepareprogrammet ("The Prepare Curriculum") är en utvidgning av ART och består förutom de tre grundkomponenterna av ytterligare sju kurser: social problemlösning, empatiträning, stresshantering, stödjande förebilder, perceptionsträning, samarbetsträning samt grupprocesser.

SiS målgrupp

Ungdomarna som placeras inom SiS har genom kriminellt beteende, destruktivt leverne och missbruk omhändertagits eller dömts till institutionsvård. Merparten av ungdomarna inom den särskilda ungdomsvården befinner sig i högriskzonen för en antisocial livsstil.

För de allra flesta har problemen startat i unga år och tidigare insatser har inte slagit väl ut. Familjesituationen är i allmänhet miserabel, föräldraskapet har varit otillräckligt och föräldrarna har förlorat kontrollen. Det finns i allmänhet en lång historia av negativ familjeinteraktion. Familjerna är ofta splittrade och det sociala nätverket är glest. Barnen har inte sällan växt upp i problemområden och har som regel en antisocial grupptillhörighet.

Ungdomarna som placeras är omhändertagna och uppvisar oftast ett starkt förändringsmotstånd och är i och med detta flykt- och rymningsbenägna.

Åtskilliga har både bristande skolkunskaper och social kompetens. Många överanvänder våld, hot och aggressivitet och har även svårigheter med impulsivitet, självkontroll och social problemlösning. Barn och ungdomar med allvarliga uppförandestörningar och utagerande beteende löper stor risk att utveckla framtida psykosociala svårigheter om de inte får adekvat hjälp.

Många teorier har genom åren lanserats för att förklara antisocialitet. Det råder idag konsensus om att det finns multipla orsaker (riskfaktorer) till antisocialt beteende. Det innebär att man bör ha ett brett och systemiskt angreppssätt. Innehållet i ART-programmet svarar synnerligen väl upp mot de behov som flertalet i målgruppen har.

Inom SiS erbjuds ART både till pojkar och till flickor. Procedurerna i metoderna är desamma men innehållet i träningen anpassas till deltagarnas behov och förutsättningar.

”What works?”

Forskningsöversikter och metaanalyser visar att det lönar sig att satsa på välplanerad behandling. Strukturerad, färdighetsbyggande och multimodal behandling med hög manualtrohet är att föredra. Program och metoder baserade på inlärningspsykologi och KBT erhåller det överlägset bästa vetenskapliga stödet.

Behandlingen bör i första hand fokusera på att förändra antisociala beteenden (s.k. kriminogena behov) och man bör inrikta sig på ungdomar som befinner sig i högriskzonen för återfall och fortsatt kriminalitet.

Institutionsbehandling måste, för att vara meningsfull, sammanlänkas med öppenvårdsbaserade insatser. Effektiva program inkluderar arbete med ungdomens familj och nätverk och innehåller även insatser som rör skola, arbete och fritid.

För institutionsvården har programintegriteten i termer av organisation, ledningsstruktur, handledning, etc. visat sig ha avgörande betydelse för huruvida behandlingen blir effektiv eller inte.

Slutsatsen psykologen Tore Andreasssen drar i sin översikt (Institutionsbehandling av ungdomar – vad säger forskningen?) är att insatserna ska inriktas på att förändra det kriminella beteendet såsom aggressivitet, antisociala värderingar och bristande sociala färdigheter.

De mest framgångsrika programmen, i grunden beteendeinriktade, inkluderar en kognitiv komponent som inriktar sig på att förändra de attityder som är förknippade med det antisociala beteendet.

Forskningen visar att KBT-baserade insatser är mest effektiva för ungdomar med allvarliga beteendeproblem, både på institution och i öppen vård. Fokus ska ligga på att förändra kända riskfaktorer hos både den unge själv och i omgivningen. ART-programmet rekommenderas för denna målgrupp och ingår som en viktig del i Multifunc (ett integrerat behandlingsprogram för utredning, behandling och eftervård av ungdomar med allvarlig psykosocial problematik som används inom SiS).

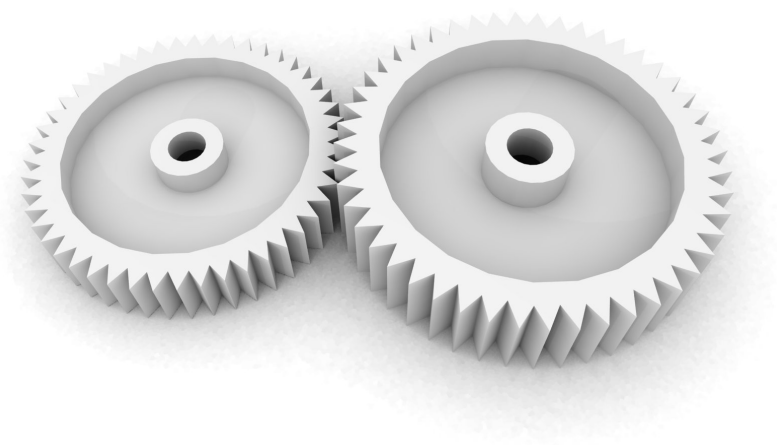

Vad krävs för att ett behandlingsprogram ska fungera?

ART fungerar bara under förutsättning att det är väl implementerat och levererat. Detta torde gälla även för andra liknande program. Forskning visar att effektiva program utmärks av hög integritet (”program integrity”). Programintegritet (programtrohet) handlar om att i praktiken leverera program på det sätt de är avsedda.

Graden av programtrohet är alltså avgörande för hur effektivt ett behandlingsprogram är. Integriteten i ett behandlingsprogram handlar i hög grad om hur noggrant behandlingen utförts, att det finns tydliga mål, konkreta manualer, en entusiastisk ledning och välutbildad personal.

Programtrohet i praktiken

Det går inte att komma ifrån att skicklig personal och bra ledarskap är ett absolut villkor för att programmet ska levereras på rätt sätt och därigenom åstadkomma en effektiv behandling.

Sammanhållningen i arbetsgruppen är fundamental och målen för verksamheten måste vara tydliga och väl förankrade. Alla måste förbinda sig att verka utifrån samma modell och dra åt samma håll. Fullt stöd från ledning och chefer är en förutsättning.

Det är också avgörande att all personal och i synnerhet de som i det dagliga arbetet ska följa manualerna får tillräcklig handledning och utbildning. Välutbildade behandlare är mer kompetenta, de förstår varför de gör vad de gör och de håller sig till programmet.

Tillgång på handledning är en vital ingrediens för att vidmakthålla programtrohet. Via handledning av en erfaren person kan personalens beteenden övervakas och bli föremål för feedback.

Att systematiskt övervaka och utvärdera programmet är en förutsättning för att programmet ska fungera och förbättras över tid. Att hålla koll på manualtroheten höjer kvaliteten i det praktiska arbetet. Om ett program går snett kan det upptäckas tidigt och man kan snabbare korrigera avsteg.

ART-träningen vägleds av detaljerade behandlingsmanualer. Man måste göra regelbundna bedömningar av hur väl behandlingen utförs. Checklistor för lektionerna visar om manualerna följs.

Hot mot programtroheten

Man måste kontinuerligt bevaka att programmet fungerar och håller rätt nivå. Några vanliga faror som finns beskrivna i litteraturen är följande:

- Programmet förändras. Syftet med och innehållet i programmet förändras successivt över tid, driver iväg och blir urvattnat.
- Programmet görs tvärtom. Någon eller några i organisationen gör tvärtemot vad programmet föreskriver och arbetar i en annan riktning (t.ex. personal modellerar och uppmuntrar aggressiva beteenden som svar på ilskeprovokationer) och underminerar därmed programmet.
- Programmet brister i följsamhet. Man ändrar eller byter godtyckligt ut delar av programmet (t.ex. sessioner tas bort, nya metoder införs, ursprungliga procedurer lämnas osv.). Ursprungsidén med interventionen går förlorad.

Maximera programtroheten

Det är viktigt att ha ett vetenskapligt förhållningssätt till sitt arbete. Ledstjärnan är att arbeta i enlighet med empiri och aktuell forskning (”what works”).

- Följ manualerna och använd checklistorna!
- Se till att det finns tydliga och gemensamma mål med verksamheten.
- Se till att det finns handledning för ART-instruktörer och övrig personal.
- Ledningen måste identifiera och förstärka nyckelbeteenden hos medarbetare.
- Erbjud tillräckligt mycket och intensiv träning/behandling.
- Det ska finnas konkreta kvalitetsmål så att det är möjligt att utvärdera om klienterna förändras i önskvärd riktning.
- Det ska finnas ett system för att bevaka att programmet håller hög programtrohet.
- Bjud in utomstående observatörer.
- Intervjua klienterna och uppdragsgivarna om behandlingen motsvarade förväntningarna.

Kvalitetssäkring av ART

Det finns checklistor för de tre metoderna i ART framtagna. Dessa checklistor rekommenderas även av ICART (International Centre for Aggression Replacement Training) Se bilaga 1, 2 och 3.

Rekommenderad användning

Det ideala är att man använder checklistorna efter varje ART-lektion. Under tiden man går ART-instruktörsutbildning bör man definitivt använda checklistorna varje gång man genomför en lektion. Likaså när man som tränare håller i sin första elevgrupp. Om man ingår i en studie och vill säkerställa programtroheten är det mycket viktigt att kontinuerligt utvärdera lektionerna.

När man börjar bli mer erfaren och säker kan man successivt glesa ut användningen av checklistorna. En gång i kvartalet bör man som aktiv instruktör göra en noggrann bedömning av de tre komponenterna via checklista och/eller deltagande observatör. Användning av videoinspelning är att rekommendera.

Implementering – ”the forgotten issue”

Implementering av en metod som ART är inte en avgränsad företeelse utan en långsiktig avsiktlig process. Det handlar dels om programmet som sådant och dels om förutsättningarna för att bedriva detsamma.

- Metoden bör införas parallellt med utbildning. Tydliga anvisningar om vilka förutsättningar som krävs bör vara kommunicerade och överenskomna innan man sätter igång implementeringen.
- Programkvaliteten måste vidmakthållas över tid. Rutiner för driften av programmet måste säkerställas. Programansvarig måste finnas från början.
- ART instruktörsutbildning ska hålla hög kvalitet och leda till att tränarna examineras och blir diplomerade tränare.
- Det är viktigt att behålla och utveckla ART-instruktörernas kompetens efter utbildningen. Handledning och återkommande praktiska prov som visar att man håller sig till manualer och format.

Tre frågor som alltid bör ställas innan man bestämmer sig för att införa en ny metod är:

1. Hur ser målen ut?

2. Vilka behov vill vi tillfredsställa?

3. Lämpar sig metoden för klienterna och passar det in i verksamheten?

Innan man inför ART måste alla vara överens om vad man vill åstadkomma och se till att alla drar åt samma håll.

Checklista för implementering

Tillsammans med metodens upphovsman Arnold Goldstein gjorde Bengt Daleflod i slutet av 1990-talet en checklista för implementering som nu har uppdaterats i enlighet med nya rön. En uppmaning är att alla upprättar en skriftlig plan för hur man konkret ska gå tillväga för att införa ART på sin institution, skola eller enhet.

För att få ut maximal effekt är det viktigt att ”packa upp ART ur kartongen” och se till att alla delar hamnar på rätt plats och i rätt ordning. När och i vilken takt ska igångsättningen ske? Vilka aktiviteter måste genomföras för att realisera programmet? I checklistan finns några frågor som man noggrant bör tänka igenom.

De områden som ingår i checklistan är:

A) Behov och förutsättningar

B) Deltagande från hela institutionen

C) Utbildning och motivation

D) Praktiska arrangemang

E) Eventuella hinder och lösningar

F) Deltagande av föräldrar och nätverk

G) Utvärdering och kvalitetssäkring

H) Faktorer som påverkar acceptansen av metoden

Plan för implementering finns som bilaga 4.

Förutsättningar för att ett program ska uppnå hållbara effekter

Att införa och bedriva metoder kräver stor noggrannhet och tillräckligt med resurser. Inga metoder, hur bra de än är, fungerar om de är inte är väl implementerade.

Om metoden införs slarvigt eller ofullständigt kommer effekterna att utebli. Erfarenheter från bland annat "Blueprints for Violence Prevention" (Office of Juvenile and Delinquency Prevention, 2004) visar att kvaliteten på implementeringsstödet samt att programmet upplevs som väl utformat och relevant för målgruppen är de faktorer som har störst betydelse för ett lyckat resultat.

Därefter måste det finnas en långsiktig strategi för hur metoden ska permanentas. Programverksamheten ska ju löpa på så friktionsfritt som möjligt, vecka efter vecka, år efter år.

Litteraturen på området pekar på några viktiga områden som bör övervakas.

Implementering av program – viktiga frågeområden

A) Program

B) Organisation och ledning

C) Integrering av metoden

D) Personal

E) Klienter

F) Samarbete utåt

G) Dokumentation och utvärdering

H) Implementeringsprocessen

Det finns ett instrument för att regelbundet och återkommande kunna bedöma förutsättningar för att bedriva ART (If ART). Förslagsvis kan man en gång i halvåret göra en genomgång av premisserna.

Instrument för bedömning av förutsättningar finns som bilaga 5.

Instruktörsutbildning i ART

Inom SiS är det bara diplomerade ART-tränare som ska hålla i lektioner som huvudtränare. Utbildningen till ART-instruktör omfattar åtta heldagar samt en uppföljningsträff.

Kursdagarna är vanligen utspridda på fyra kurstillfällen med en månads intervall, samt en uppföljningsträff ett halvår senare. Utbildningen består av praktisk träning varvat med kortare teoripass och träningsuppgifter som man ska göra på hemmaplan.

I enlighet med filosofin i ART sker inlärningen till största delen via modellinlärning, praktiska övningar och hemuppgifter, såväl praktiska som teoretiska. ART-boken och ett fylligt kurshäfte med arbetsmaterial utgör kurslitteratur. Utbildningen leds av minst två diplomerade ART Masters.

Efter avslutad och godkänd kurs får man ett diplom på att man har genomgått ART-utbildningen. För godkänt krävs förutom 100-procentig närvaro att man klarar både ett teoretiskt och ett praktiskt prov. Dessutom måste man genomfört 15 sessioner som instruktör med ungdomar där alla tre komponenterna ska ingå.

Det praktiska provet (att genomföra en lektion utifrån manualen) bedöms enligt fastlagda kriterier.

Examinationsbedömningsmallen finns som bilaga 6.

ART-utbildningen – en översikt

Kurstillfälle 1 (2 dagar)

- Presentation av kurs och deltagare
- Introduktion av ART; teori och forskning
- Praktisk social färdighetsträning i grupper
- Förberedelse och genomförande av en ART-lektion
- Generalisering (transferträning) och vidmakthållande
- Introduktion av operant teori och KBT
- Utvärdering och hemuppgifter

Kurstillfälle 2 (2 dagar)

- Uppföljning av hemuppgifter
- Repetition av interpersonell färdighetsträning
- Ilskekontrollträning; teori, demonstrationer och praktisk träning
- ”Prepare”övningar, avslappningsövningar
- Hemuppgifter och utvärdering

Kurstillfälle 3 (2 dagar)

- Uppföljning av hemuppgifter
- Fortsatt ilskekontrollträning (avslutning av sekvensen)
- Övningar ur ”Prepare-programmet”
- Moralutbildning; demonstration, teori och praktisk träning
- Motivation och motstånd i gruppen
- Utvärdering och hemuppgifter

Kurstillfälle 4 (2 dagar)

- Uppföljning av hemuppgifter
- Repetition av moralutbildning
- Valfri repetition; färdighetsträning, ilska eller moral
- Behandlingsforskning; kriminellt och asocialt beteende
- Mätning och utvärdering av behandling
- Dokumentation och kvalitetssäkring av ART
- Teoriprov (skrivning)
- Utvärdering av kursen

Uppföljning (1–2 dagar) 4–6 månader senare

- Rapporter och presentationer av kursdeltagarna
- Repetitioner
- Missbruksfärdigheter (Refusal skills) och återfallsprevention (ÅP)
- Motiverande samtal (MI)
- Kursdiplom till färdiga instruktörer

Utbildning till ART Master Trainer

ART Masterträner verkar som ART-utbildare inom SiS och är programansvariga. Det bör finnas en person som har ett övergripande ansvar för ART-verksamheten på varje institution där programmet används.

Masterträner skall vara behjälplig i frågor som rör implementering och handledning i ART. Dessa personer ingår också i en ART mastergrupp som vanligtvis träffas två gånger per år, i syfte att stärka och förbättra ART-programmet inom SiS.

Förutsättningar

För att vara aktuell för utbildningen måste man vara diplomerad ART-instruktör och ha arbetat praktiskt med ART i två år.

Kriterier för att gå utbildningen:

- Diplomerad ART-instruktör
- Aktiv som instruktör
- Personlig motivation och lämplighet. De blivande masterträner måste vara införstådda och beredda på detta åtagande.
- Institutionen måste vara beredd att ta detta ekonomiska och organisatoriska åtagande.

Masterutbildningens utformning

Den utsedda gruppen planerar och genomför en ART-utbildning för blivande ART instruktörer under handledning av projektledaren och erfarna masterträner. Deltagarna i instruktörsutbildningen kommer företrädesvis från hemmainstitutionerna.

Under kursens gång ägnar sig den blivande ART-mastern åt kursledarskapet (planering, inläsning/övning, genomförande samt coachning av deltagare). Efter utbildningen måste Masterträner ha tid (25–100 %) och mandat att vara programansvarig och utbildare. Det är viktigt att redan från början säkerställa denna del av implementeringen.

Masterutbildningens omfattning är totalt 17 dagar och består av en planeringsträff om två dagar där aspiranterna samlas för att ta del av utbildningsmaterialet och sätta sig in i sina uppgifter, samt fem utbildningstillfällen om vardera tre dagar som är fördelade ca en gång per månad.

Masterutbildarna förväntas efter examination att parvis kunna planera och genomföra kurser för blivande ART-tränare. Första gången sker detta under ”på plats” handledning av någon ur Mastergruppen.

Rekommenderad arbetsbeskrivning för ART Masters finns som bilaga 7.

Kursmaterial i ART-masterutbildningen

Blivande utbildare och programansvariga förväntas att grundligt sätta sig in i utbildningsmaterialet (kurshäfte, ledarmanual, kursbok) samt att läsa in relevant ART/KBT litteratur.

Förutom det omfattande kursmaterialet från instruktörsutbildningen ingår följande litteratur:

Goldstein, A. P., et. al. (2000). *ART. En multimodalmetod för att ge aggressiva barn och ungdomar sociala alternativ.*

– Detta är grundboken i ART som vi utgår ifrån.

Goldstein, A, P. (2003). *Prepareprogrammet; En utvidgad kurs för att lära ut prosociala kompetenser*. Aneby, Barnhemmet Oasen.

– Boken innehåller förutom de tre grundmetoderna i ART ytterligare sju kurser samt många praktiska övningar.

Wadström, O (2004). *Att förstå och påverka beteendeproblem* (tredje upplagan). Linköping, Psykologinsats.

– En reviderad och utökad bok som ger grunderna i inlärningspsykologi och tillämpad beteendeanalys.

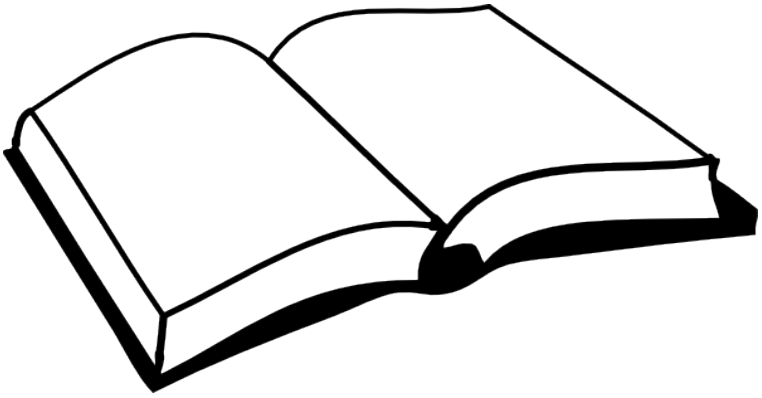

Referenslista

Andreassen, Tore. (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?* Gothia. Stockholm.

Fixsen, D.L., Naoom, S.F., Blase, K.A., Friedman, R.M. & Wallace, F. (2005). *Implementation Research: A Synthesis of the Literature.* Tampa, Florida, University of South Florida.

Goldstein, A.P. & Glick, B. (1987). *Administrator´s Manual for ART. In Goldstein & Glick. Aggression Replacement Training. A Comprehensive Intervention for Aggressive Youth.* Research Press. Champaign, IL.

Goldstein, A. P., et. al. (2000). *ART. En multimodal metod för att ge aggressiva barn och ungdomar sociala alternativ.* KM-förlaget. Aneby.

Goldstein, Nensén, Daleflod & Kalt (Eds.) (2004). *New Perspectives on Aggression Replacement Training; Practice, Research and Applications.* Wiley & Sons. Chichester.

Guldbrandsson, K. (2007). *Från nyhet till vardagsnytta. Om implementeringens mödosamma konst.* Statens folkhälsoinstitut. Rapport 2007:20. www.fhi.se

IMS nytt. Nr 1-2, 2008. *Implementering – ingen impulshandling.* Stockholm.

IMS. (2008). *Evidensbaserad praktik i socialt arbete.* Gothia förlag. Stockholm.

IMS. (2009). *Startpaketet – introduktion till en evidensbaserad praktik inom socialt arbete.* Socialstyrelsen. Stockholm

IMS. (Färm, Ljunggren, Marklund & Bergström). (2009). *Att leda evidensbaserad praktik – en guide för dig som är chef inom socialt arbete.* Socialstyrelsen. Stockholm.

Jergeby, U. (red). (2008) *Evidensbaserad praktik i socialt arbete.* Gothia förlag. Stockholm.

Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. July 2004. *Successful Program Implementation: Lessons from Blueprints.* www.ojp.usdoj.gov/ojjdp

Roselius, M. & Sundell, K. (red.) (2008). *Att förändra socialt arbete. Forskare och praktiker om implementering.* Gothia förlag. Stockholm.

Bilaga 1: Checklista för ART-lektion i interpersonell färdighetsträning

Datum: _____

Huvudtränare: _____

Institution: _____

Medtränare: _____

Behandlingsavdelning: _____

Observatör: _____

Dagens färdighet: _____

Deltagare (antal och namn): _____

_____

	Ja	Nej
1. Deltagarna välkomnades till lektionen på ett positivt sätt		
2. Frågor från förra lektionen följdes upp (svårigheter med hemuppgifter m.m.)		
3. Gruppen påmindes om regler med betoning på konstruktivt deltagande		
4. Alla deltagare hade gjort och fyllt i sina hemuppgifter		
5. Hemuppgifterna gicks igenom i början av lektionen		
6. Ansträngningar och lyckade hemuppgifter uppmärksammades och förstärktes		
Steg 1: Definiera färdigheten		
7.1 En kort presentation gavs av färdigheten		
7.2 Konkreta exempel framkom på färdigheten		
7.3 Syftet med färdigheten blev tydligt		
Steg 2: Modellera färdigheten		
8.1 Två modellförevisningar gjordes		
8.2 Stegen följdes tydligt och konkret		
8.3 Beteendestegen tänktes högt		
8.4 Modellförevisningarna hade ett positivt slut		
8.5 Ungdomarna uppmanades att titta och lyssna noga		
Steg 3: Fastslå behovet av färdigheten hos eleverna		
9.1 Varje elev berättade när man kan ha nytta av färdigheten		
9.2 Följande skrevs upp på blädderblock: Namn, med vem. Tema/situation.		
Steg 4: Välj en aktör för rollspelet		
10.1 Alla rollspelade ”frivilligt”		
10.2 Alla deltog aktivt (”inga undantag”)		

Steg 5: Förbereda rollspelet	Ja	Nej
11.1 Eleverna fick beskriva en situation mer i detalj		
11.2 En eller flera medaktörer valdes		
11.3 Varje deltagare fick en specifik observationsuppgift		
11.4 Rollspelet planerades på ett noggrant och realistiskt sätt		
Steg 6: Genomföra rollspelet		
12.1 Eleverna påmindes om sina roller och uppgifter innan rollspelet		
12.2 Huvudaktören fick hjälp att följa stegen i färdigheten		
12.3 Medaktören fick tillräckliga instruktioner för att agera		
Steg 7: Ge återkoppling på framförandet		
13.1 Feedback hämtades in på utförandet? I rätt ordning: medaktör, observatörer, tränare, huvudaktör		
13.2 Återkopplingen fokuserade på konkreta beteenden		
13.3 Deltagarna gavs möjlighet att göra ett nytt försök efter återkopplingen		
Steg 8: Ge hemläxa på färdigheten		
14.1 Konkreta och passande hemuppgifter gavs		
Steg 9:Välj nästa aktör (steg 8 och 9 kan byta ordning)		
15.1 Sekvensen 4–9 upprepades tills alla rollspelat färdigheten		
Övrigt		
16 Lektionen avslutades med en sammanfattning		
17 Alla deltagare fick nya hemuppgifter		
18 Problembeteenden under lektionen hanterades på ett bra sätt		
19 Tempot var sådant att deltagarna var aktiva och intresserade		
20 Deltagarna verkade förstå innehållet i lektionen		
21 Interaktionen mellan tränare och deltagare var positiv		
22 Samspelet mellan tränarna var gott		
23 Lokalen, arrangemanget och utrustningen var lämplig		
24 Tränarna hade avsatt tid för planering av lektionen		
25 Kommentarer och tips på förbättringar:		
26 Feedback från utomstående observatör:		

Bilaga 2: Checklista för ART-lektion i ilskekontroll

Datum: _____

Huvudtränare: _____

Institution: _____

Medtränare: _____

Behandlingsavdelning: _____

Observatör: _____

Dagens steg/färdighet: _____

Deltagare (antal och namn): _____

_____

	Ja	Nej
1. Deltagarna välkomnades till lektionen på ett positivt sätt		
2. Eventuella frågor från förra lektionen följdes upp (svårigheter med hemuppgifter m.m.)		
3. Gruppen påmindes om regler med betoning på konstruktivt deltagande		
4. Alla deltagare hade gjort och fyllt i sina hemuppgifter/”struljournaler”		
5. Träningssituationerna skrevs upp på tavlan		
6. Ansträngningar och lyckade hemuppgifter uppmärksammades och förstärktes		
7. Sekvensen repeterades fram till dagens lektion		
8. Sekvensen åskådliggjordes visuellt (uppskriven eller på annat sätt)		
9. Dagens lektion introducerades på ett korrekt och begripligt sätt		
10. Syftet med dagens lektion framkom tydligt		
11. Sekvensen modellerades av tränarna med två tydliga exempel och med betoning på det aktuella steget i sekvensen		
12. Stegen i sekvensen pekades ut under modellering och rollspel		
13. Alla deltagare rollspelade de aktuella stegen som huvudaktörer utifrån ett eget exempel		
14. Huvudaktören valde ut en (eller flera) medaktör		
15. Alla deltagare gav och fick feedback från övriga under lektionen		
16. Återkoppling gavs i rätt ordning (medaktör, observatör, tränare och huvudaktör)		
17. Lektionen avslutades med en sammanfattning		
18. Alla deltagare fick nya hemuppgifter/”struljournaler”		
19. Problembeteenden under lektionen hanterades på ett bra sätt		
20. Tempot var sådant att deltagarna var aktiva och intresserade		

	Ja	Nej
21. Deltagarna verkade förstå innehållet i lektionen		
22. Interaktionen mellan tränare och deltagare var positiv		
23. Samspelet mellan tränarna var gott		
24. Lokalen, arrangemanget och utrustningen var lämplig		
25. Tränarna hade avsatt tid för planering av lektionen		
26. Kommentarer och tips på förbättringar: _____ _____ _____ _____		
27. Feedback från utomstående observatör: _____ _____ _____ _____		

Bilaga 3: Checklista för ART-lektion i moralträning

Datum: _____

Huvudtränare: _____

Institution: _____

Medtränare: _____

Behandlingsavdelning: _____

Observatör: _____

Dagens dilemma: _____

Deltagare (antal och namn): _____

_____

	Ja	Nej
1. Problemsituationen delades ut och besvarades individuellt innan mötet		
2. Svaren analyserades innan mötet för att identifiera tankemönster och möjliga majoritetsbeslut		
3. Deltagarna välkomnades till lektionen på ett positivt sätt		
4. Eventuella frågor från förra lektionen följdes upp		
5. Gruppen påmindes om regler med betoning på konstruktivt deltagande		
6. Gruppen påmindes om de typiska tankefällorna		
7. Problemsituationen lästes upp högt i gruppen		
8. Dilemmat blev tydligt beskrivet och avgränsat		
9. Deltagarna kunde relatera problemsituationen till sina vardagsliv		
Mogen moral odlades genom att:		
10.1. Mogna svar lockades fram först		
10.2 Mindre mogna svar omformulerades		
10.3 Skälen skrevs upp på tavlan		
11. Deltagare med mer omogna resonemang fick redogöra för sina skäl		
12. Även de omogna skälen noterades på tavlan/blädderblocket		
13. De mer moget resonerande deltagarna nyttjades för att ifrågasätta omogna resonemang och tankefällor		
14. Listan med mogna skäl användes för att utmana självcentrerade resonemang och tankefällor		
15. Deltagarna gavs möjlighet att byta perspektiv genom frågor som: ”Hur skulle du känna om du vore i samma situation?”,” Hur skulle det se ut om alla gjorde så?”		

	Ja	Nej
16. Försök gjordes att komma till positiva enhälliga eller majoritetsbeslut		
17. Alla deltagares synpunkter uppmärksammades		
18. Gruppen fick beröm för bra beslut och mogna skäl		
19. Alla deltagare var involverade i diskussionen		
20. Lektionen avslutades med en sammanfattning		
21. Problembeteenden under lektionen hanterades på ett bra sätt		
22. Tempot var sådant att deltagarna vara aktiva och intresserade		
23. Ledarna förhöll sig objektiva under diskussionen.		
24. Interaktionen mellan tränare och deltagare var positiv		
25. Samspelet mellan tränarna var gott		
26. Lokalen, arrangemanget och utrustningen var lämplig		
27. Tränarna hade avsatt tid för planering av lektionen		

28. Kommentarer och tips på förbättringar:

_____

_____

_____

_____

29. Feedback från utomstående observatör:

_____

_____

_____

_____

Bilaga 4: Plan för implementering av ART

Upprätta en implementeringsplan

ART är en metod för att möta angelägna behov. Hur ser era mål ut? Innan man startar en metod måste man vara överens om vad man vill åstadkomma. För att nå målen måste man sedan samordna allas ansträngningar och se till att alla drar åt samma håll.

Upprätta en plan för implementering av ART på er institution, skola eller enhet. För att få ut maximal effekt är det viktigt att ”packa upp ART ur kartongen” och se till att alla delar hamnar på rätt plats och i rätt ordning.

När och i vilken takt ska igångsättningen ske? Vilka aktiviteter måste genomföras för att realisera programmet? Nedan finns några checkpunkter som ni noggrant bör tänka igenom.

A) Behov och förutsättningar

- Finns det behov hos klienterna eller problem på institutionen som ART kan svara upp mot? Beskriv!

  _____

  _____

- Finns det ett beslut och ett långsiktigt åtagande från institutionsledningen om att införa ART-programmet?

  _____

  _____

- Finns det en särskild person med tillräcklig kompetens som är ansvarig för implementering och utbildning av personalen under denna tid?

  _____

  _____

- Finns det tillräckliga resurser avsatta i form av pengar, tid och personal för att implementera ART?

  _____

  _____

- Kom ihåg att implementeringsstödet måste pågå tills personalen klarar att genomföra ART-programmet på egen hand (flera år).

B) Deltagande från hela institutionen

- Vilka steg bör tas för att få all berörd personal involverad inledningsvis (ART-litteratur, konferenser, föreläsningar, studiedagar, studiebesök, auskultationer, mm.)?

  _____

  _____

  _____

- Fundera över hur ART ska införlivas i behandlingsmiljön.

- Vilka mått och steg ska tas för att hålla all personal involverad och motiverad över tid?

- Finns det stöd och uppbackning från alla berörda föreståndare?

- Beskriv de tänkbara fördelarna respektive nackdelarna för ledningen, uppdragsgivarna, personalen, eleverna, med att införa ART.

- Upprätta en detaljerad skriftlig plan (tid och aktiviteter) för genomförandet av implementeringen. Se till att den är väl förankrad på institutionen.

C) Utbildning och motivation

- Vilka ska vara deltagare och vilka ska vara tränare och vem är huvudtränare? Huvudtränaren har ett övergripande ansvar för planering och samordning. Börja på enheter med hög stabilitet som har störst chans att lyckas.

- Hur ska ART-tränarna utbildas och handledas?

- Hur ska övrig personal informeras och utbildas i metoden?

- Hur ska eleverna motiveras att delta i programmet?

- Hur ska ART-tränare och övrig personal motiveras att utföra det som krävs?

- Arrangera för positiv förstärkning och generalisering både för personal och för elever.

D) Praktiska arrangemang

- Var, när och hur ofta ska träningen ske?

- Finns det lämpliga lokaler och material/utrustning?

- Finns det arbetsscheman som passar för ART?

- Planera för logistiken (transporter och förflyttningar av elever och personal).

- Andra behov som måste tillgodoses?

E) Eventuella hinder och lösningar

- Är institutionen redo att införa metoden? Finns det hinder (praktiska eller ideologiska) i organisationen?

- Finns det motstånd eller motvilja hos personal att använda metoden?

- Tidsbrist eller låg prioritet är vanliga hinder. Se till att det finns tillräckligt med tidsutrymme för planering och genomförande av lektioner, handledning och utbildning.

F) Deltagande av föräldrar och nätverk

- Vilka insatser är nödvändiga för att främja stöd och inblandning av familj, föräldrar, socialtjänst, kamrater och andra betydelsefulla personer i elevens nätverk?

G) Utvärdering och kvalitetssäkring

- Hur ska ni bedöma att programmet uppfyller klienternas behov?

  _____

  _____

- Hur ska man fastställa om ART programmet är effektivt (dvs. minskar antisocialt beteende respektive ökar klienterna sociala kompetens)? Vilka instrument och mått ska användas?

  _____

  _____

- Hur ska såväl lektioner som helhet dokumenteras och följas upp?

  _____

  _____

- Hur ska ART-programmet övervakas och kontrolleras?

  _____

  _____

- Hur ska ART programmet successivt utvecklas och förbättras?

  _____

  _____

- Vilka åtgärder behövs för att ART programmet ska vidmakthållas och permanentas.

  _____

  _____

H) Faktorer som påverkar acceptansen av metoden

- Metoden är utformad för att passa samman med institutionens och klienternas behov.
- Allvarligheten i de problem man arbetar med.
- Sättet eller språket man använder för att beskriva behandlingen.
- Utvecklad och introducerad i samarbete med personal från institutionen.
- Kostnader för att införa metoden.
- Fördelar (goda effekter) av införande av metoden
  - fördelar för klienter och anhöriga
  - personal och lärare
  - administration och ledning
  - uppdragsgivare och huvudman
- Vilka alternativa metoder som finns tillgängliga.
- Yttre tryck för att använda metoden.
- Organisationen är redo att införa metoden.

Bilaga 5: Instrument för bedömning av förutsättningar att bedriva ART (If ART)

Att införa och bedriva ART kräver noggrann planering och tillräckligt med resurser. Om metoden införs slarvigt eller ofullständigt kommer effekterna utebli.

Frågorna i det här formuläret täcker de områden som har visat sig vara de viktigaste vid en hållbar implementering. Inspiration har främst hämtats från Successful Program Implementation: ”Lessons from Blueprints” (se referenslista).

Formuläret fylls i av ansvarig institutionschef och ledningsgrupp i samråd med programansvarig ART master, förslagsvis två gånger per år. Det är en fördel om en utomstående oberoende källa också fyller i formuläret.

Formuläret består av åtta frågeområden: A) Program, B) Organisation och ledning, C) Integrering av metoden, D) Personal, E) Klienter, F) Samarbete utåt, G) Dokumentation och utvärdering samt H) Implementeringsprocessen.

Varje fråga besvaras på en fyrgradig skala enligt följande: 0 – 1 – 2 – 3

Sätt en ring runt nollan om påståendet i frågan inte alls stämmer, runt siffran 1 om det stämmer i viss mån, 2 om det i stort sett stämmer och 3 om det stämmer helt och hållet.

A) Program

1. Svarar ART upp mot klienternas behov och problem (sociala färdighetsbrister, impulsivitet, utagerande beteende, antisociala värderingar)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Erbjuder institutionen full ART till alla klienter (minimum 30 sessioner; 10 sessioner/komponent)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Används checklistor regelbundet för att säkerställa manualtrohet (minst en gång i kvartalet för respektive komponent)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Finns någon programansvarig (ART-master eller motsvarande) på institutionen? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

5. Fungerar de praktiska arrangemangen (scheman, logistik, lokaler etc.)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

B) Organisation och ledning

1. Kan institutionen betraktas vara stabil och välfungerande (låg personalomsättning, sunt ledarskap, förmåga att hantera konflikter)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Har institutionen en tydlig vision och vilja till utveckling av ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Finns det fullt stöd från ledning, chefer, övrig personal och fackförbund? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Finns tillräckliga resurser för att bedriva ART (tillgång till ART-tränare, ekonomi, tid, material, etc.)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

C) Integrering av metoden

1. Är ART-programmet integrerat i institutionens behandlingskultur, dvs. finns som en röd tråd i övrig verksamhet? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Avspeglas ART i personalens förhållningssätt, som modeller och överföringstränare? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Finns det tydliga inslag i miljön i form av bilder, affischer och språkbruk, som befrämjar inlärning av ART-färdigheter? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Finns det ett uttalat samarbete mellan avdelningarna när det gäller ART? 0 – 1 – 2 – 3
Kommentar: _____

_____

D) Personal

1. Har all personal aktivt tagit ställning till att arbeta med ART-programmet? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Finns det tillräckligt många diplomerade ART tränare? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Har all övrig personal tillräcklig kännedom i metoden? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Har all personal grundläggande kunskap i de inlärningsteorier som ligger till grund för ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

5. Besitter ART-tränarna tillräckliga kliniska färdigheter för att leverera programmet (förmåga att skapa arbetsallians och motivation)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

6. Finns det rutiner för att bibehålla och utveckla ART-tränarnas kompetens efter utbildningen (t.ex. träffar för ART-tränare, deltagande i konferenser, videogranskningar, etc.)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

7. Får tränare och övrig personal regelbunden handledning och feedback i ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

E) Klienter

1. Är ART-träningen kopplad till klienternas individuella mål och behandlingsplaner? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Finns det procedurer för motivation och förstärkning kopplat till ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Finns det en plan för generalisering av färdigheterna (ex. tränas ART i andra kontexter)? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Involveras föräldrar, familj och nätverk? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

F) Samarbete utåt

1. Är socialtjänsten involverad i en långsiktig plan för utslussning? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Erbjuds viktiga personer i nätverket familje-ART eller föräldraträning? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Finns samarbete inom regionen och övrig organisation inom SiS när det gäller ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Är ART-programmet öppet för insyn och granskning? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

G) Dokumentation och utvärdering

1. Dokumenteras alla ART-lektioner i KIA? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

2. Görs regelbundna uppföljningar av programmets kvalitet? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

3. Används mätinstrument för att påvisa effekter av ART-träning? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

4. Görs uppföljningar av klienter som fått ART? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

5. Pågår arbete för att successivt förbättra programmet? 0 – 1 – 2 – 3

Kommentar: _____

_____

H) Implementeringsprocessen (viktigast att bedöma i initialfasen)

1. Finns det särskild personal med tillräcklig kompetens (ART-master eller KBT-psykolog) som har till uppgift att ansvara för implementerin g av ART samt för handledning och utbildning av personal? Ja Nej

2. Finns det en detaljerad plan för implementering som är väl förankrad på institutionen? Ja Nej

3. Finns det resurser avsatta för införandet och fortsatt drift av programmet? Ja Nej

Totalt antal poäng: _____

Områden att förbättra:

Konkreta åtgärder för att förbättra förutsättningarna:

Bilaga 6: Examinationsbedömning av ART-instruktör i social färdighetsträning

Färdighet: _____

Namn: _____

Datum: _____

Bedömare: _____

Video/live: _____

	Ja	Nej
1. Start på lektionen		
• Tydlig start (tider, närvaro)	☐	☐
• **Hämtar in och följer upp hemuppgifter** (feedback till alla elever)	☐	☐
Kommentar: _____		
2. Definiera färdigheten		
• Presenterar, inhämtar exempel och diskuterar färdigheten	☐	☐
• **Tydliggör syftet med färdigheten**	☐	☐
• **Går igenom och diskuterar varje steg av färdigheten, skriver in olika alternativ som brödtext**	☐	☐
Kommentar: _____		
3. Modellera färdigheten		
• **Gör två korta modellförevisningar**	☐	☐
• Uppmanar eleverna att titta och lyssna noga	☐	☐
• **Följer stegen tydligt, överväger alternativ och tänker högt!**	☐	☐
Kommentar: _____		
4. Fastslå behovet av färdigheten hos eleverna		
• **Ber varje elev kort beskriva när hon/han kan använda färdigheten.**	☐	☐
• Skriver upp på blädderblock	☐	☐
Kommentar: _____		
5. Välj en aktör för rollspelet		
• **”Inga undantag”**	☐	☐
• Får upp ungdomarna frivilligt	☐	☐
Kommentar: _____		

	Ja	Nej
6. Planera rollspelet		
• **Eleven beskriver situationen mer detaljerat**	☐	☐
• Eleven väljer en medaktör (eller flera)	☐	☐
• **Ger varje deltagare specifika observationsuppgifter**	☐	☐
• **Planerar och iscensätter rollspelet**	☐	☐

Kommentar: _____

_____

7. Genomföra rollspelet		
• Sätter igång rollspelet	☐	☐
• **Hjälper huvudaktören att följa stegen**	☐	☐
• **Hjälper eleven att överväga alternativ**	☐	☐
• Pekar på stegen under rollspelets gång	☐	☐

Kommentar: _____

8. Ge återkoppling på framförandet		
• Hjälptränaren hämtar in feedback på utförandet i en given ordning:		
Medaktören	☐	☐
Observatörerna, en i taget	☐	☐
Tränarna	☐	☐
Huvudaktören	☐	☐
• **Återkopplingen fokuserar på positiva specifika beteenden och tips till förbättringar**	☐	☐
• Låter eleven göra ett nytt försök efter återkopplingen (vid behov)	☐	☐
• **Sammanfattar, återkopplar till syftet och ger positiv förstärkning**	☐	☐

Kommentar: _____

_____

9. Ge hemuppgift		
• Ger individuell hemuppgift, bistår med bra träningstillfällen	☐	☐

Kommentar: _____

10. Pedagogisk kompetens		
• **Aktiv ledarstil, utan att forcera (kan invänta)**	☐	☐
• **Håller tråden men ändå är flexibel**	☐	☐
• Förmedlar positiva förväntningar	☐	☐
• **Ger varierad positiv förstärkning**	☐	☐
• Entusiasmerar och gör träningen intressant	☐	☐
• Använder sig av humor	☐	☐
• Ser svårigheter/tvivel	☐	☐
• **Otvungen och naturlig med ungdomar**	☐	☐
• God modell för interpersonella färdigheter	☐	☐

Kommentar: _____

_____

	Ja	Nej
11. Hantera grupper		
• Välstrukturerade lektioner (tid, rum, arrangemang, placering, förväntningar och innehåll)	☐	☐
• Motiverar ungdomarna att delta aktivt och får	☐	☐
• de tysta att tala och tystar de aktiva (om det behövs)	☐	☐
• **Hanterar motstånd, aggressivitet och andra beteendeproblem**	☐	☐
• Skapar en trygg inlärningsmiljö	☐	☐

Kommentar: _____

_____

12. Bra rollfördelning mellan tränarna		
• (Samspelar, kompletterar och hjälper varandra)	☐	☐

Kommentar: _____

_____

13. Lokalen		
• Bra möblering	☐	☐
• Stora skrivytor	☐	☐
• Inga störningsmoment	☐	☐

Kommentar: _____

_____

Allmänt omdöme och tips på förbättringar: _____

_____

_____

_____

_____

Godkänd/Icke godkänd: _____

För godkänt krävs minst 21 av 24 i **fetstil** och minst 14 av 18 i vanlig stil.

Kommentar: _____

_____

_____

_____

_____

Bilaga 7: Arbetsbeskrivning för ART Master Trainer (AMT)

ART måste, för att vara effektivt, integreras och genomsyra hela behandlingsmiljön. Alla institutioner som bedriver ART ska ha en programansvarig som har ett övergripande ansvar för ART-programmet och kan övervaka, samordna och utveckla aktiviteterna. Detta är en förutsättning för att verksamheten ska hålla god kvalitet och inte urvattnas.

Arbetsuppgifter för en ART Master Trainer

Leda och utveckla ART på den egna institutionen

Hålla IC, ledningsgrupp, avdelningsföreståndare och övrig personal informerad om ART-verksamheten på institutionen

Ansvara för att ART-lektioner förbereds, genomförs och dokumenteras (kan även ligga på ART-ansvarig på respektive avdelning)

Tillsammans med behandlingsansvariga och psykolog upprätta individuella ART-mål i klientens behandlingsplan (kan även ligga på ART-ansvarig på respektive avdelning)

Handleda institutionens ART-instruktörer i metoden regelbundet

Anordna träffar och träningstillfällen för ART-instruktörer

Handleda övrig personal (överföringscoacher) i det dagliga arbetet kring ART, samt tillse att samtlig personal är informerad om vilken ART-läxa klienterna tränar på (kan även ligga på ART-ansvarig på respektive avdelning)

Följa upp och dokumentera den egna verksamheten

Säkerställa att manualer och riktlinjer efterlevs, dvs. att programtroheten är hög

Genomföra utvärderingar av ART-verksamheten både på den egna institutionen samt tillsammans med övriga AMT inom SiS

Tillsammans med institutionsledningen göra regelbundna bedömningar av hur förutsättningarna ser ut för att bedriva ART

Arrangera och genomföra återkommande ART-utbildningar tillsammans med övriga ART masters inom regionen eller myndigheten

Utbilda den egna institutionens behandlingspersonal i ART

Delta som lärare i ART masterutbildningar inom SiS

Ingå i ART Mastergrupp och tillsammans med övriga AMT inom SiS förbättra, anpassa och utveckla ART-programmet

Delta på AMT träffar inom SiS (två gånger per år)

Hålla sig uppdaterad på aktuell forskning och programutvecklingar

AMT bör ges möjlighet att delta i återkommande ICART- eller nordiska ART-konferenser

Bilaga 8: Att utvärdera ART-program (färdighet 51)

Steg	Noteringar för tränaren
1. Identifiera och beskriv målbeteenden	Beskriv problembeteenden och sociala färdighetsbrister i konkreta och observerbara termer
2. Samla in baslinjedata (baslinjemätning)	Mät upp styrkan hos målbeteenden genom att mäta dess frekvens, duration eller intensitet. Det finns också färdiga frågeformulär, skalor och checklistor
3. Formulera konkreta mål för beteendeförändring	Upprätta tillsammans med klienten tydliga och mätbara del- och slutmål för att utvärdera graden av måluppfyllelse
4. Starta ART-träningen/ behandlingen	Tillämpa de metoder och procedurer som finns beskrivna i ART- manualen. Dokumentera behandlingsprocessen och säkra kvaliteten i behandlingen
5. Dokumentera insatserna och samla kontinuerligt in data	Fortlöpande registrering av multipla målbeteenden och skattningar av programmets konsumenter.
6. Utvärdera graden av måluppfyllelse	Jämför styrkan hos målbeteenden före, under och efter ART programmet. Gör klienten framsteg? Nås målen? Bedömer klienterna, föräldrarna, uppdragsgivaren och samhället behandlingen som effektiv och viktig?
7. Dokumentera och rapportera resultatet	Kommunicera dina resultat till klienter, uppdragsgivare, beslutsfattare samt praktiker och forskare

Kommentar

Utvärdering och uppföljning är en självklar del i ett framgångsrikt behandlingsarbete.

De färdigheter som krävs är fullt möjliga att tillägna sig och helt nödvändiga om ni vill ta reda på om ert ART program är effektivt och värt mödan. Utvärderingsproceduren ger feedback både till dina klienter, till dina uppdragsgivare och till er själva så att ni kan förbättra ert program ytterligare.

I praktisk användning är vissa steg i färdigheten av privat natur och förekommer främst i tankarna hos användaren av färdigheten.